

Anotacions a l'Escola d'Arts i Oficis

per Joan Prats Bonet

Hi ha edificis que, sense tenir cap valor material especial, apreciam per la seua funció, per la seua història, perquè son un testimoni entranyable de la vida quotidiana de la nostra ciutat i la seua gent. És el cas de l'Escola d'Arts i Oficis, el sobri immoble de l'avinguda d'Espanya que, com tot fa pensar, té els dies comptats.

Una actuació urgent

El 25 de gener de l'any 1935 l'alcalde de Vila, llavors Joan Torres Juan, rebé un telegrama de Madrid del que aleshores era diputat a Corts per Eivissa i Formentera, Pere Matutes Noguera, demanant-li que enviàs urgentment al Ministeri d'Instrucció Pública una sol·licitud de creació d'una Escola d'Arts i Oficis a Eivissa, acompanyada de l'ofertament, per part de l'Ajuntament, d'un solar adequat per situar-la.

El solar havia de tenir una superfície de cinc-cents metres quadrats. El projecte el redactaria l'arquitecte del mateix Ministeri. L'alcalde tot d'una inicià les gestions per aprofitar l'avinentsa.

S'hort de na Rita Escandell

A principi del segle XIX, Rita Escandell era la propietària d'una finca anomenada sa Capelleta. L'hort de la finca era conegut pel nom de la propietària, i també com a hort d'en Murici –Maurici?–, que devia ser un posseïdor anterior. I, per descomptat, com a hort de sa Capelleta.

De Rita Escandell Ferrer, que morí l'any 1823, la finca passà a la seua neboda, Vicenta Valls Gotarredona, i aquesta, que va morir a Barcelona l'any 1878, la va deixar a la seua germana Ciriaca.

De Ciriaca Valls la finca sa Capelleta passà al seu nebot Felip

Joan Torres Juan, primer director de l'Escola d'Arts i Oficis. Oli d'Agudo Clará

Curtoys i Valls, els fills del qual l'heretaren el 1916 i n'eren els amos quan l'alcalde de Vila Joan Torres havia de trobar urgentment un solar per oferir al Ministeri d'Instrucció Pública.

Creació oficial

La creació de l'Escola d'Arts i Oficis fou aprovada pel Govern de la República per decret de l'1 de febrer de 1935. Just es devia haver rebut a Madrid la petició des d'Eivissa. Simultàniament el batle d'Eivissa, Joan Torres Juan, és de suposar que per indicació de Pere Matutes Noguera, va ser nomenat Delegat de la República per fer totes les gestions necessàries i director de la posada en servei del nou centre. Els eivissencs, sorpresos per aquella bona nova, es referien també a l'Escola, indistintament, com a Escola Elemental de Treball. Aquests centres d'ensenyament venien regulats pel Reglament Orgànic de 16 de desembre de 1910.

Plantejament inicial

Al ple de l'Ajuntament de Vila del 16 de febrer de 1935 es rebé la comunicació oficial del Ministeri anunciant la creació de l'Escola Elemental de Treball o Escola d'Arts i Oficis. Els regidors aprovaren que començaria a funcionar l'1 de març vinent amb dos professors i tres auxiliars pagats en un primer moment per l'Ajuntament però als quals després pagaria el Ministeri. Les classes es donarien a l'Institut de Dalt Vila, que ja dirigia Manuel Sorà Bonet. Alguns dels professors de l'Institut, entre ells Sorà mateix, s'havien ofert per donar-les gratuïtament. Les classes pràctiques s'impartirien en els tallers particulars dels mestres.

Un solar per a l'Escola d'Arts i Oficis

Pels anys trenta la ciutat s'eixamplava per sa Capelleta i pels començaments de les carreteres de Sant Antoni i de Sant Josep. Carles Román i la seua germana Vicenta venien parcel·les de can Partit, i els germans Curtoys feien el mateix amb la finca de sa Capelleta, més propera a Vila. Les apressades negociacions de l'alcalde Torres per trobar un solar per a la futura escola quallaren amb aquests últims.

Fou partionada una parcel·la de 600 metres quadrats que confrontava amb la carretera de Sant Josep, just davant de can Palerm. El preu seria de 12,50 pessetes el metre quadrat. És a dir, 7.500 pessetes pels 600 metres quadrats. Es concertà que l'Ajuntament pagaria aquesta quantitat als germans Curtoys a raó de 500 pessetes mensuals durant 15 mesos.

L'escriptura de compravenda

és de data 15 de març de 1935. La signaren el canonge Manuel Curtoys Gotarredona, en representació dels venedors; els regidors Joaquim Perelló Rigal i Alexandre Llobet Ferrer com a representats de l'Ajuntament, que a la vegada que comprava la parcel·la la cedia al Govern de la República; i Joan Torres com a Delegat del Govern, acceptant la donació de l'Ajuntament.

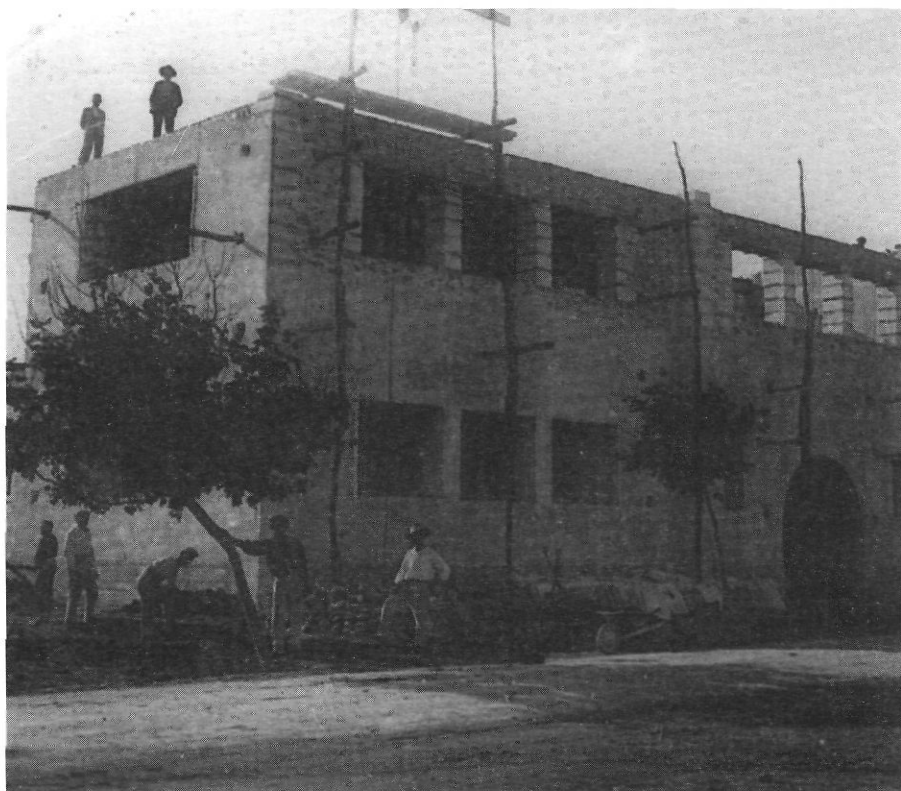
El projecte de l'edifici

El projecte fou redactat per l'arquitecte mallorquí Francesc Roca Simó, que llavors treballava a Madrid al servei del Ministeri d'Instrucció Pública. També projectà les escoles de Santa Eulària i el Museu Arqueològic del puig des Molins. Males llengües denunciaren que el projecte enviat a Eivissa des de Madrid era una còpia idèntica del que s'havia aprofitat per construir un centre anàleg a Múrcia. En tot cas, s'han conservat els plànols i els podem reproduir. Anys endavant s'afegiren ampliacions que milloraren la capacitat i les instal·lacions de l'Escola. La capacitat inicial del centre era de cent alumnes.

Al replanteig de l'edifici sobre el terreny, el 4 de juny de 1935, hi foren presents el delegat i alcalde, Joan Torres Juan, i el contractista i constructor de les obres, Antoni Costa. Tres dies després, el 7, l'arquitecte Roca es desplaçà a posta a Eivissa des de Madrid per comprovar el replanteig de l'escola i aprofità el desplaçament per inspeccionar el solar de can Partit cedit per Carles Román per construir-hi el Museu Arqueològic. Durant el mes de maig, gràcies a les gestions de Matutes, ja s'havien enviat des de Madrid a l'Ajuntament dues remeses de 50.000 pessetes per a les primeres despeses. Les obres s'acabaren el 12 de juny de 1936.

Primer claustre de professors

Les classes començaren a l'Institut de Dalt Vila el 23 de maig de 1935 amb 23 alumnes. El curs

L'Escola d'Arts i Oficis en construcció. (Foto: Arxiu Rosalia Torres Vilás.)

1935-36 ja hi havia 97 alumnes matriculats. El primer claustre de professors quedà constituït així:

Joan Torres Juan: Director del centre. Més que director acadèmic, encarregat de la gestió.

Manuel Sorà Bonet: Gramàtica i Cal·ligrafia.

Josep Tur Vidal: Aritmètica.

Bartomeu Marí Marí: Mecànica, Física i Química.

Josep Tarrés Palau: Dibuix Artístic.

Josep Zornoza Bernabeu: Secretari del centre. Dibuix Lineal.

Antoni Molina Gómez: Buidatge i Modelat.

Josep Verdura Escandell: Ebnisteria.

Pere Joan Moncada: Manyeria.

A Pere Joan Moncada se li concedí, anys després, la Creu d'Alfons X el Savi per la seua dedicació a l'ensenyament.

Els dos primers directors

Joan Torres Juan, Joan de sa Serra o Joan de ca na Xica de sa Serra. Més que director acadèmic fou l'encarregat de fer totes les gestions

per posar l'Escola en servei. Alcalde de Vila des del 15 de febrer de 1934 fins al 10 de març de 1936. Morí al Castell d'Eivissa en la sagrant matança del 13 de setembre de 1936.

Josep Tarrés Palau. Pintor. Estudià Belles Arts a València entre 1934 i 1940. També estava detingut al Castell d'Eivissa però pogué salvar-se, encara que restà físicament molt disminuït. Alcalde de la ciutat del 25 d'agost de 1938 fins al 21 de juliol de 1939. Dirigí l'Escola d'Arts i Oficis de 1938 fins a la seua mort, el 6 de gener de 1945.

El director d'Arts i Oficis

És palès que darrere tota obra hi ha un autor, una persona que dirigeix, que fa que tot surti bé. La clau de la gran labor de l'Escola d'Arts i Oficis ha estat Josep Zornoza Bernabeu. Ja el 1935 fou nomenat professor de Dibuix i Secretari del centre. Tenia 22 anys i just havia acabat els estudis a l'Escola Superior de Belles Arts de València. Deu anys després, el 1945, passà a ser director, càrrec que ocupà fins a la

L'edifici de l'Escola a l'actualitat. (Foto: revista EIVISSA.)

seua jubilació, l'any 1981. La seua feina fou premiada amb la Creu de l'Orde d'Alfons X el Savi. Tots els eivissencs ens adherirem a la distinció. I és que, com deia ell, tres mil alumnes havien passat per les aules de l'Escola.

Persona sempre sensible al dia a dia de la vida illenca, no només es dedicà a la docència –professor de Dibuix Lineal a l'Institut Santa Maria–, sinó també al món de

la premsa –dirigí el *Diario de Ibiza*, uns disset anys, i la revista *Ibiza*–, de la política municipal –fou regidor de l'Ajuntament d'Eivissa en diferents ocasions–, del turisme –va ser Delegat Insular del Ministeri d'Informació i Turisme uns disset anys– i de l'esport –se li confià la Delegació de la Federació Nacional de Futbol, que el premià amb la Medalla de Plata.

Els directors recents

Els últims vint anys han dirigit l'Escola Carlos López del Rey, (Carloandrés) que estudià Belles Arts a l'Escola de San Fernando de Madrid i a la de Sant Carles de València; Francesc Riera Bonet, licenciat per l'Escola Superior de Belles Arts de València; Ricard González Gil; Mari Carmen Carretero Marco; i Joan Josep Torres Riera, que la dirigeix des de 1991 i que l'any 1996 passà per la prova del trasllat al nou edifici de can Sifre.

Uns començaments difícils

Ja s'ha dit que inicialment les classes s'hagueren de donar a les aules de l'Institut de Dalt Vila, mentre es construïa l'edifici de l'avinguda d'Espanya. Just s'havien acabat les obres quan esclatà la guerra civil i l'exèrcit ocupà l'immoble, com ocupà l'Escola Graduada i altres edificis públics i privats de la ciutat. Militars, falangistes, el Jutjat militar, se'n serviren en exclusiva, raó per la qual no es pogué destinar a escola fins a l'any 1947.

Seu de la Delegació del Govern

Com que no es disposava de cap altre local apropiat, la Delegació del Govern Central a les illes d'Eivissa i Formentera, creada per decret del 6 de juliol de 1956, quedava instal·lada a unes sales de l'Escola d'Arts i Oficis a partir de 1957, i allí va romandre durant una dotzena d'anys, fins que estigué enllestit l'edifici de l'avinguda d'Isidor Macabich.

Obres i ampliacions de l'Escola

Les primeres varen ser necessàries en el moment de la recuperació de l'edifici per destinar-lo a la seua funció primigènia, perquè l'Exèrcit l'havia lliurat molt malmès. Per aquesta raó les 20.000 pessetes pressupostades inicialment s'hagueren d'incrementar, tard i amb precís, fins a 75.000.

El mes de març de 1953 visità Eivissa el Ministre d'Educació Nacional Joaquín Ruiz Jiménez. L'alcalde, Antoni Guasch Juan, i el director del centre, Josep Zornoza, li arrancaren la promesa de l'ampliació palesament necessària. L'any següent la Direcció General d'Ensenyament Laboral aprovava una partida de 344.000 pessetes per afegir el segon pis i construir el saló d'actes. Aquest s'inaugurà l'any 1958.

Anys després, una segona ampliació important suposà l'afegitó del tercer pis.

Noves assignatures

El primer ventall de matèries d'estudis s'anà ampliant, estenent-se també a les dones amb Tall i Confecció, l'any 1943, a càrrec de Maria Guasch Guasch, primer, i de Maria Guasch Noguera, després; i amb Brodat, l'any 1946, a càrrec de Pepita Serra Marí. O incloent la preparació per a professions tan eivissenques com els mestres d'aixa, comesa que es confià a Joan Tur "Guardiola" a partir de 1947.

Un nou Pla d'Estudis de 1962 modificà sensiblement l'ensenyament d'aquests centres, que passaren a denominar-se d'Arts Aplicades i Oficis Artístics, accentuant la formació artística dels alumnes.

Primeres obres dels alumnes de l'Escola

Sovent s'han destacat, dels primers temps:

- El mobiliari per al despatx de l'alcalde de Vila.
- El mobiliari per al saló de comissions de l'Ajuntament.
- Els mobles per al saló d'actes de l'Ajuntament.
- El setial per al bisbe al presbiteri de la Catedral.
- Els mobles per al saló de professors i la biblioteca de la mateixa Escola d'Arts i Oficis.

Llar de l'Aprenent

Fou creat el mes de març de 1950 per organitzar entre els alumnes activitats de tipus esportiu, cultural i d'esbarjo. Amb unes

petites quotes dels socis es comprà una ràdio Telefunken i els jocs de saló adients per als usuaris, alumnes del centre. També s'anà formant una biblioteca.

Escola Preparatòria

Fou creada per ordre ministerial de 8 de novembre de 1950 amb la finalitat de preparar els al·lots de 8 a 12 anys per ingressar en el centre. El primer mestre fou Rafel Zornoza.

El Teatre a l'Escola d'Arts i Oficis

Ja l'1 de març de 1950, per celebrar el XV aniversari de la fundació de l'Escola, mestres i alumnes organitzaren al Teatre Pereyra la representació de *La cena del Rey Baltasar*, un acte sacramental de Calderón de la Barca, que fou un esdeveniment social i artístic de primera magnitud. La majoria dels actors i actrius eren alumnes del centre.

Amb la disposició del saló d'actes a partir de 1958, les activitats complementàries es diversificaren i milloraren. Per inaugurar el saló, el 17 de maig, s'elegí un altre acte sacramental de Calderón, *El gran teatro del mundo*, que obtengué un èxit extraordinari que obligà a repetir la funció sis vegades més.

De llavors ençà el saló d'actes d'Arts i Oficis ha estat el marc acollidor de conferències (Camilo José Cela, Gerardo Diego), congressos, jornades d'estudi, assemblees socials i esportives, recitals poètics i musicals, balls regionals i clàssics, sessions de cinema, etc. Però sobretot ha fornint l'escenari fructífer a la joventut eivissenca amb vocació teatral. Aquesta activitat ha tengut una gran projecció social, especialment a partir de la creació del Grup Experimental de Teatre de l'Escola d'Arts i Oficis.

El Grup Experimental de Teatre

Es va crear l'any 1967. Pedro Cañestro n'ha estat de llavors ençà el director. Començà amb una vintena de joves aficionats, que s'han anat renovant amb el

temps. A més de moltes obres representades a les illes, el grup ha sortit a la península i ha obtingut guardons -Primer Premi Nacional de Teatre- que el situen entre els millors del seu gènere.

Els alumnes de l'Escola

Han participat amb èxit en diferents exposicions i concursos nacionals i internacionals, competint amb altres centres semblants.

L'any 1951, al Palau d'Exposicions de Barcelona, l'Escola guanyà una Tercera Medalla. L'any 1955, a València, guanyà la Medalla d'Or.

En Torn en Fusta, l'alumne Joan Roig Roselló, el 1950, fou proclamat campió d'Espanya. En Manyeria Artística, l'any 1955, Antoni Torres Bonet es proclamà campió nacional i després campió internacional. El mateix podem dir de Josep Serra Escandell, un altre any. En aquesta mateixa especialitat també destacaren Pere Tur José i Juli Costa Roig, tant un com l'altre campions nacionals. Finalment, en Fusteria de Taller cal destacar Joan Marí Marí, campió d'Espanya a qui, per la seua brillant participació posterior a Brussel·les, se li concedí la Creu d'Alfons X el Savi.

Encara que molts altres alumnes són mereixedors de ser mencionats com a modèlics, citem també pintors com Antoni Pomar Juan, professor del centre, Adrià Rosa Hidalgo, Vicent Calbet Riera, Josep Marí Marí i Francesc Riera Bonet, alumne que arribà a ser Director de l'Escola.

Final d'etapa

Els edificis, com les persones, envelleixen, i ve un dia que s'esllomen i no s'aguanten drets. Al de l'Escola d'Arts i Oficis, que enguany compleix els 65 anys, sembla que li ha arribat l'hora de la jubilació. Benauradament la continuïtat de l'Escola -ara es diu Escola d'Art- està assegurada a can Sifre. Reflexions a fer, moltes. Records, encara més. Arts i Oficis ha estat part important de la nostra història local. ■